

Soós Lajost ábrázoló, az FS/22 jelzetű borítékban található fényképek a Magyar Természettudományi Múzeum Arcképcsarnokában¹

DOMOKOS TAMÁS

ABSTRACT: (*Lajos Soós's photos in the Portrait Gallery of the Hungarian Natural History Museum.*) – Author demonstrates, describes 14 black and white photos from the collection. Descriptions of the photos are given together with the person(s) on them, the size, the authors, the dates of the photos, and notes on them.

Az arcképcsarnokban található fekete-fehér fényképek eredetüket tekintve két csoportra oszthatók:

A. Soós Lajos anyag(á)ból származók.

B. Kaszab Zoltán hagyatékából eredők.

A képek elemzése a következő szisztéma szerint történik: **1. A kép témája, a képen szereplő tárgy vagy személy(ek) – 2. Mérete – 3. Készítője – 4. Készítésének időpontja – 5. Megjegyzések.**

A. Soós Lajos anyag(á)ból

1. A kép témája: Soós Lajos előkertes szülőháza Kemenesmihályfán. A szülőház zsuppal fedett sátozott, téglakéményes, a tetőn villanyvezeték-tartóoszlop látható. Az épület első részének három külön bejárat van. Úgy tűnik, hogy a később hozzáépített második rész cseréptetős. A kapu hegyezett lécekből, deszkákból és oszlopokból készült. A kép jobb oldalán a kertben fiatal diófa látható. – **Mérete:** 8,8 x 13,0 cm – **Készítője:** anonim/a. – **Készítésének időpontja:** (II. világháború után.) – **Megjegyzések:** Fényezett és fogazott fénykép. Hátoldalán: „Kemenesmihályfa Soós Lajos szülőháza; Soós Lajos anyagból” felirattal. A kép 0-s sorszámát történetisége indokolja. A villanyvezeték arra utal, hogy a fénykép a II. világháború után készült. A felirat téves, hiszen Soós Lajos szülőháza Magyargencsen, a mai Petőfi u. 27. alatt található.²

2. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Csörgey Titusz³, Vezényi Árpád⁴, Szilády Zoltán⁵, Soós Lajos (1. ábra). – **Mérete:** 10,5 x 14,5 cm – **Készítője:** Székely Aladár (?) – **Készítésének időpontja:** Feltehetően abban az időben készült, amikor Soós Lajos az 1893-ban alapított, és 1916-ig Herman Ottó vezette Magyar Ornithológiai Központban (később Madártani Intézetben) dolgozott négy hónapot (1900 októbere és

¹ Magyar Természettudományi Múzeum Központi Könyvtára: Budapest, Ludovika tér 2.

² Sudárné Soós Emőke 2011. évi közlése, hivatkozva Boros Tamás magyargencsi polgármesterre és Teke András Magyargencs Krónikájára.

³ Csörgey Titusz (1875–1961): ornitológus, madárillusztrátor, a magyarországi madárvédelem megalapítója. 1896 és 1914 között a Magyar Ornithológiai Központban Herman Ottó munkatársa. A kép hátulján neve i-vel szerepel.

⁴ Vezényi Árpád (1876–1960): ornitológus, aki a MOK-ba Soós Lajos távozása után, annak helyére került.

⁵ Szilády Zoltán (1878–1947): zoológus, entomológus, természettudományos író.

1901 februárja között)⁶. A kép a századfordulón készülhetett, talán akkor amikor Soós Lajos távozott a MOK-ból. – **Megjegyzések:** A csodálatosan tónusgazdag (feltehetően AgCl-papír), alsó

1. ábra. A képen balról jobbra: Csörgey Titusz, Vezényi Árpád, Szilády Zoltán, Soós Lajos (2. kép).

ötödében takarással elmosott fekete-fehér fényképet 10,7 x 16,5 cm-es kartonra ragasztották Székely Aladár Műintézetében. A fotózottak viselete elegáns: zakó, állógalléros ing, hosszú és csokornyakkendő. A fénykép leghíresebb ornitológusa Csörgey Titusz, aki a fénykép bal szélén található. A karton hátoldalán olvasható a képen szereplő személyek neve, továbbá kalligrafikus aranszínű nyomtatással az előbb megnevezett műterem neve és címe: Mária Terézia tér 1. és József krt. 62.

3. A kép(ek)en szereplő személy: Soós Lajos világos háttérű portréja: ősz haj és kissé kackiás, felfelé pödrött bajusz; sötét zakó, fehér ing, tarka nyakkendő (hosszú). – **Mérete:** **a.** 17 x 24 cm; **b.** 18,3 x 23,8 cm; **c.** 9 x 12 cm (a levelezőlap méretű képből 2 cm-t levágtak); **d.** 9 x 13 cm. – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** (1950-es évek) – **Megjegyzések:** 4 különböző méretű és felületű kép: **a.** A fotó emulziós oldala matt, hátoldalán: kézzel írt 82 x 42 mm, és pirossal írt A, valamint a Búvár pecsét található⁷. **b.**

⁶ Lásd az Aquila,8: 213. és 325. oldalát; Soós Lajos által 1950.05.24. dátummal ellátott kérdőívét (→ Soós Lajos neve alatt található szöveges....); valamint Vönöczky Lilla(2009): Magyar Ornithológiai Központ Története 1893-1944. Szakdolgozat,ELTE.

⁷ A pecsét alapján egyértelmű, hogy a képet a Búvár valamelyik számában kell keresni. Soós Lajos halálát követően, a Búvár 27. évfolyamának 6. , novemberi számában, annak 375. oldalán jelent meg egy rövid megemlékezés, amely feltehetően a főszerkesztő Lányi Györgynek tulajdonítható. Ott található a fekete keretbe írt néhány mondatos nekrológ („-**Dr. Soós Lajos** nyugalmazott múzeumigazgató, a biológiai tudományok doktora életének 94. évében, augusztus 28-án elhunyt. Több mint 60 éven át szolgálta a hazai muzeológiát; a malakológiai kutatás nemzetközileg elismert, vezető szaktekintélye volt. Személyében a magyar zoológia nesztorát vesztette el, aki a darwinizmus tanításának népszerűsítésével sokat tett a

Fényezett, szegett, **c.** Matt, **d.** Fényes, és Dr. Soós Lajos látta el kézjegyével. Hátoldalukon: Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Gyűjteménye: Soós Lajos. A **d.** fotó megtalálható HORVÁTH Cs. (2005) és HORVÁTH Cs. & KORSÓS Z. (1996) munkáiban.⁸ Mivel a fényképen Soós Lajos 70 év körülnek tűnik, a fotó elkészítésének ideje az 1950-es évekre tehető

4. A képen szereplő személy: Sötét háttérrel készült mellkép Soós Lajosról ünneplő ruhában (fehér ing, ferdén csíkozott nyakkendő, mellény, zakó). A zakó szalonzebében toll és szemüvegtok látható.– **Mérete:** 9 x 12 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** (1960-as évek) – **Megjegyzések:** Fényezett, felül nincs szegély. Hátoldalán: Soós Lajos. Megítélésem szerint a 2. képnél későbbi időpontban készülhetett.

5. A képen szereplő személy: Íróasztalnál dolgozó Soós Lajos. – **Mérete:** 9 x 9 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** (1960-as évek vége) – **Megjegyzések:** Soós Lajos öltözete: fehér ing + nyakkendő, sötét munkaköpeny. Megközelítően 1/5-ös előtérben az asztalon papírok és olvasószemüveg, a háttérben könyvek és a dolgozószoba két ablak látható. Ez a fénykép megtalálható Szelényi Gusztáv (1973) dolgozatában⁹, ami arra utal, hogy nem sokkal halála előtt készült képről lehet szó. (A dolgozat separatuma is megtalálható a gyűjtőzacskóban.) A kép hátoldalán jól kivehetők az egykori felragasztás helyei és a Soós Lajos felirat. Ez a fénykép megjelent Krolopp Endre (2002) szócikkében is.¹⁰

6. A képen szereplő személy: Az idős Soós Lajos nagyítóval történő határozás közben. – **Mérete:** 12,5 x 14,5 (12,5 x 18,0 cm-es papírra készült nagyítás, ezért a kép alján 3.5 x 12.5 cm-es fehér sáv található.) – **Készítője:** Lónyai Mária – **Készítésének időpontja:** 1958.09.02. – **Megjegyzések:** Előtérben az asztalon a következő tárgyak láthatók: nyitott könyv (határozó?), fényes tubusú binokuláris mikroszkóp, fekete gyűjtődobozok, csigák. Hátoldalán: LM 8902/15, Magyar Távirati Iroda, Lónyai Mária felvétele, 63% (utalás a kép beillesztéséhez szükséges méretre-), Soós Lajos. *Az egyetlen olyan fénykép, amelynek készítőjét és készítésének időpontját is pontosan ismerjük. A közel 80 éves Soós Lajosról készült fénykép megtalálható Horváth Csaba és Korsós Zoltán publikációjában a 26. oldalon (a kép felirata „A kilencven éves szerző – Fotó MTI).*¹¹

B. Kaszab Zoltán hagyatékából¹²

A hagyaték mind a 8 darabja (6.→13.) Soós Lajos 90. születésnapjának munkahelyi és családi megünneplésével kapcsolatos.

7. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Ismeretlen hölgy, Kaszab Zoltán, Soós Lajos, Székessy Vilmos¹³ – **Mérete:** 6 x 9 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének Idő-**

materialista világnézet széles körű terjesztésében.”), viszont nem közöl fényképet! Miután átnéztem a Búvár számait (1935–1944, 1960–1989), és nem találok a keresett fényképpel, fel kell tételni, hogy az helyhiány miatt kimaradt.

⁸ Horváth, Cs. (2005): Soproni diákéveim – Lapok Sopron történetéből, 3: 19-26. Horváth Cs. & Korsós Z. (1996): Megnyílt a Természettudományi Múzeum: a Magyar Természettudományi Múzeum rövid története – Magyar Múzeumok, 2: 5-9.

⁹ Szelényi, G. (1973): In memoriam Dr. Lajos Soós – Annales historico-naturales Musei nationalis hungarici, 65: 5-9.

¹⁰ Krolopp,E. (2002): Soós Lajos. In.Bodó,S.& Viga, Gy.(eds.): Magyar Múzeumi arcképcsarnok. Pulszky Társaság – Tarsoly Kiadó, Budapest, p. 798-799.

¹¹ Horváth Cs. & Korsós Z. (1996): Megnyílt a Természettudományi Múzeum: a Magyar Természettudományi Múzeum rövid története – Magyar Múzeumok, 2: 5-9.

¹² Kaszab Zoltán (1915–1986): világhírű zoológus-coleopterológus, a Természettudományi Múzeum főigazgatója, az MTA tagja. A hagyatékában található Soós Lajos-féle fotók egzaktan feliratozottak.

pontja: 1969 – **Megjegyzések:** Soós Lajos 90 éves születésnapjának (1969. február 6.) megünneplésén, feltehetően februárban készült a Természettudományi Múzeum Főigazgatóságán. (Kaszab Zoltán ünnepi beszédét olvassa, Soós Lajos összefont kézzel, elgondolkodva néz maga elé, Székessy Vilmos lehajtott fővel áll. Hátuk mögött a falon burgonyabogár paszpartuval keretezett fényképe látható.) Felirata: S/4 Kaszab; 1. Kaszab Zoltán 2. Soós Lajos 3. Székessy Vilmos. (A fénykép emulziós oldalának fehér szegélyén található az egyes személyeket azonosító számok.)

8. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Kovács István¹⁴, Székessy Vilmos, Soós Lajos, Kaszab Zoltán, ismeretlen, Lakatos László¹⁵. – **Mérete:** 6 x 9 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** (1969) – **Megjegyzések:** A szegett kép szereplői fehérrel terített és virággal díszített asztal körül, asztalra tett kézzel ülnek a Főigazgatóságán. Háttérben a jobb oldalon a fal csíkja alatt a következő dekoráció: vörös csillag, feltételezhetően vörös drapéria, Lenin szobra és „Lenin élt, Lenin élni, Lenin élni fog” felirat vékony nemzetiszínű kerettel. Felirat: Ünneplés a főigazgatóságán; 1. Kovács István, 2. Székessy Vilmos, 3. Soós Lajos, 4. Kaszab Zoltán 5. ismeretlen 6. Lakatos László. Soós Lajos kissé az állva felolvasó Kaszab Zoltán felé fordul, a többiek elgondolkodva maguk elé néznek.

9. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Kovács István, Székessy Vilmos, Soós Lajos, Kaszab Zoltán, ismeretlen, Lakatos László. – **Mérete:** 6 x 9 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** 1969 (jelzetlen) – **Megjegyzések:** A felvétel az előbbi képnek megfelelő gépállásból, a méltatás elhangzása után készült. Az ünneplést Soós Lajos kézfogással fogadja Kaszab Zoltán gratulációját. A kép többi szereplője előre néz és tapsol.

10. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Székessy Vilmos, Soós Lajos, Kaszab Zoltán, ismeretlen – **Mérete:** 6 x 9 cm (szegővel 9 x 14 cm) – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** 1969 (jelzetlen) – **Megjegyzések:** A 7. és 8. sorszámú képhez hasonlóan a Főigazgatóságán készült, azzal a különbséggel, hogy ezt közelebbről exponálták. (Háttérben csak a drapéria egy része és Lenin szobra látható.) Soós Lajos megköszöni az ünneplést. Felirata: 1. Székessy Vilmos 2. Soós Lajos 3. Kaszab Zoltán 4. ismeretlen.

11. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Székessy Vilmos, Soós Árpád¹⁶ (előtérben), Soós Lajos, Mihályi Ferenc, Soós Lajosné, Kaszab Zoltán (2. ábra). – **Mérete:** 6 x 9 cm és 9 x 14 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** 1969 – **Megjegyzések:**

Két-, különböző méretű példány található belőle. A levelezőlap- méretű példányon csak a számozatlan nevek és a dátum (1969. II.) található. A kisebb méretű felirata: Kaszab Zoltán hagyatéka, 1969; 1. Székessy Vilmos 2. Soós Lajos 3. Mihályi Ferenc¹⁷ 4. Soós Lajosné 5. Kaszab Zoltán 6. Soós Árpád. Az ünneplőbe öltözöttek védőhuzatos kanapén és fotelen ülnek Soós Lajos otthonában (XI. Kanizsai utca 13. – 3. ábra).

¹³ Székessy Vilmos (1907–1970): zoológus-fizikus, a Természettudományi Múzeum főigazgatója, a biológiai tudományok doktora.

¹⁴ Kovács István Endre (1916–1996): entomológus, a Természettudományi Múzeum megbízott főigazgatója.

¹⁵ Lakatos László: minisztériumi osztályvezető, a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója (1966-69).

¹⁶ Soós Árpád (1912–1991): az egyik legsokoldalúbb zoológus, a biológiai tudományok doktora. Soós Lajos fia.

¹⁷ Mihályi Ferenc (1906–1997): tanár, zoológus, muzeológus, az első magyar nyelvű orvosi rovartan társszerzője, a biológiai tudományok doktora.

2. ábra. A képen balról jobbra: Székessy Vilmos, Soós Lajos, Mihályi Ferenc, Soós Lajosné, Kaszab Zoltán, balra az előtérben: Soós Árpád (11. kép).

Soós Árpád feltehetően puffon vagy szőnyegen, térdét átfogva foglal helyet. A falon festmények és családi fotók. Soós Lajos átöleli Székessy Vilmos és Mihályi Ferenc vállát. Mihályi Ferenc itteni jelenléte jelzi a családhoz fűződő jó viszonyát. Nevetős kép.

3. ábra: Soós Lajos e ház első emeletén lakott életének utolsó 20 évében (Fotó: Domokos Tamás).

12. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Székessy Vilmos, Soós Lajos, Mihályi Ferenc, Soós Lajosné, Kaszab Zoltán – **Mérete:** 6 x 9 – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** 1969 – **Megjegyzések:** Ez a kép a 10-eshez hasonló beállítású, de Soós Árpád hiányzik róla és ezen a képen csak Mihályi Ferenc mosolyog. – Felirata: Kaszab Zoltán hagyatéka, 1969; 1. Székessy Vilmos 2. Soós Lajos 3. Mihályi Ferenc 4. Soós Lajosné 5. Kaszab Zoltán

13. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Székessy Vilmos, Soós Lajos, Kaszab Zoltán – **Mérete:** 6 x 9 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** 1969 – **Megjegyzések:** Vidám hangulatú kép Soós Lajos otthonában, a 90. születésnapján. Soós Lajos, Kaszab Zoltán szemben; Székessy Vilmos félprofilban látható. A lakás más pontján készült (háttérben szárnyas ajtó vagy erkélyajtó, váza, állólámpa), mint a 10. és 11. kép. Soós Lajos itt is a mellette ülők vállára teszi a kezeit. Felirata: Kaszab Zoltán hagyatéka, 1969; 1. Székessy Vilmos 2. Soós Lajos 3. Kaszab Zoltán

14. A képen szereplő személy(ek) (balról jobbra): Székessy Vilmos, Soós Lajos, Kaszab Zoltán – **Mérete:** 6 x 9 cm – **Készítője:** a. – **Készítésének időpontja:** 1969. – **Megjegyzések:** Mosolygós, nevetős kép Soós Lajos otthonában 90. születésnapján. A 12. kép verziója. Kaszab Zoltán itt félprofilban látható. Felirata: Kaszab Zoltán hagyatéka, 1969; 1. Székessy Vilmos 2. Soós Lajos 3. Kaszab Zoltán

Kiegészítő megjegyzés, köszönetnyilvánítás:

Ismeretes még egy Soós Lajost ábrázoló fotó Kaszab Zoltán (1979) Soós Lajos 100. születésnapjára írt megemlékezéséből is.¹⁸

MTI Archívumában dolgozók fogadják köszönetemet a Lónyai Mária-féle fotó kódjának a megfejtéséért.

Köszönettel tartozom Matuszka Angéla könyvtárigazgatónak, Lengyel Éva könyvtárosnak (olvasószolgálat) és Bukva Miklós gyűjteménykezelőnek, a Magyar Természettudományi Múzeum Központi Könyvtára munkatársainak munkámhoz nyújtott szíves és önzetlen segítségükért.

DOMOKOS Tamás
H-5600 BÉKÉSCSABA
Rábay u. 11.
E-mail: tamasdomokos@freemail.hu

¹⁸ Kaszab, Z. (1979): Megemlékezés Dr. Soós Lajos születésének 100. évfordulójára. — Állattani Közlemények, 66:3-9. Budapest.